

Književnost.

Poezije. Zložil S. Gregorčič. IV. Narodna Tiskarna v Gorici. 1908. Str. 176. — Zadnji zvezek Gregorčičevih poezij je kakor cvetje, razcveto v mrzli jeseni, kakor otroci, rojeni pod pozno starost. Še enkrat so zaplule življenjske moči, še enkrat je vzbrstela klica, toda ker so sadovi veli in brezsočni, je bolj spomin na mladost, ki jih sladi, kot veselje, da je pognala onemogla starost. Ali če govorimo lepo naravnost in brez slabih primer: z ljubeznijo jemljemo četrti zvezek Poezij v roke, ker iščemo v njih tistega Gregorčiča, ki je izdal prvega, ki je pel „Peplnično noč“, „Oljko“, „Sočo“, „Človeka nikar...“ In ker je v četrti zbirki vestno zbrana Gregorčičeva zapuščina, so res prišle na dan mnoge pesmi mladih let, ki jih pesnik sam ni hotel objaviti v Poezijah, a ki mu vendar ne delajo nečasti. To je Gregorčičeva lirika, specifično njegova, presenečujoča s svojo preprostostjo, plameneča od domoljubja, lahno nadahnjena z boječo erotiko. Vsak verz pa, ki ga je vtripnilo Gregorčičevo srce, je prevzet tihovdane otožnosti, matere poezije, roditeljice umetnikov, kajti naš poet je obilno izkusil, kako plodovita je žalost in kako jalovo je veselje. Za vzgled le eno najstarejših — po naši sodbi tudi najnežnejših — Gregorčičevih pesmi, ki ga popolnoma označuje:

Pod gorami grom grmi,
bojni grom;
doli se junak bori
za očetov dom.

Gori pa dekile bledó
trepeta:
„Dom in dragega, nebo,
reši mi oba!“

Grom obmolkne v tihi mrak —
dom otet;
a mladenki mlad junak
ni se vrnil spet.

Zraven mirne lirike srečujemo tudi v tej zbirki še semintja tisti odločni, močni jamb Gregorčičev z obilico moških rim, ki se drvi kot nagel, nebrzdán vihar in ki ga ni dozdam še nihče drugi obvladoval s tako silo (Delavcem, carju Nikolaju).

Toda pri vsem spoštovanju bodi dovoljena beseda resnici. Ne da se tajiti, da so skoro vsi dobri verzi četrtega zvezka še iz mladih časov Gregorčičevih. Pozneje je rad pel priložnostne pesmi, ki jim je umetnik le še s težavo iskal v dani tvarini poetičkih momentov. Izraz mu je postal trši in okornejši, domorodno čustvo, ki mu je svojčas dal popolnoma novo obliko, se je odelo v stalne forme, mesto tople lirike je zavzela poetična didaktika. Še nekolikokrat zablesti lirična moč Gregorčičeva v vsem svojem sijaju („Stoj, solnce, stoj!“), a je le kakor kratek, slepeč blisk skozi noč. Samoposebi se nam takoj vsiljuje vprašanje, odkod ta preobrat, in marsikdo je že povedal svojo prenapeto misel. Res je težko prezreti — če že moramo govoriti o tej do zadnjega zrna premlačeni stvari — da so usehnili krepki liriški vrelci našega poeta ravno nekako krog l. 1882., torej ob času znane Mahničeve kritike,

ki je Gregorčič do konca dni ni mogel preboleti; še dvajset let pozneje je pel „bratom“:

Pil sem iz življenja
polne, grenke čaše;
vrag zdaj pij na zdravje
moje jo in vaše!

Zato obsojajo Mahniča, da morejo odpustiti Gregorčiču vse njegove poznejše slabe verze. Toda brez ozira na to, da gre Mahniču čast, da je prvi označil pri nas kritiki načelno stališče in da se je njegova sodba prej nanašala na vzgojevalni kot na estetični značaj Poezij, ga je težko dolžiti krutega literarnega umora. Kal smrti je že bila v Gregorčiču samem. Kakorhitro se umetnik več ne razvija, je dokončal svojo pot in je postal rokodelc. Pri vseh tistih, o katerih nam zgodovina ponosno poroča, opažamo neprestano prenavljanje, pomlajanje, stopnjevanje v formi in ideji, pri Gregorčiču pa ne ločimo bistvenih razvojnih dob. Začel in končal je z domoljubno liriko, ki je slednjič morala usehniti, zlasti ker se pri nas ni mogla opirati na močno podlago, ustvarjeno od stoletij velikih narodnostnih bojev, temuč se je predavala le v pesmih, skoro po šolsko, bolj narodu v poduk kot v užitek. Vrhu tega se je kesneje začel polegati tudi tisti „srca vihar“ mladega Gregorčiča, ki mu je izšel iz srca toliko odkritosrčnih, prelepih kitic. Dokler sta kipeli v goriškem pevcu ti dve pristni, naravni čustvi, je bil njiju mojstrski stilist; a ko sta prekipeli, je onemel tudi on. Razmatrajoča sila duha pa, ki poraja vedno nove uganke ter iz ugank nova čustva in ki je ne uniči nobena kritika, mu ni bila dana.

V tem obstoji po naši sodbi tragična krivda Gregorčičevega življenja. Vsem, ki vedo, kako globoko je Gregorčič zapisal svoje ime v naša srca in v našo zgodovino, se to sme povedati brez pohujšanja in zagovornikov, ki so pripravljani idolom žrtvovati pravico, on ne potrebuje.

Fr. Ks. Meško je napisal Poezijam kot uvod nekaj proze, deloma v prosti, deloma tudi v vezani besedi.

Franc Bregar.

Gorski venec vladike črnogorskega Petra II. Petroviča-Njeguša. Prevel Rajko Perušek. V Ljubljani 1907. Založila in izdala „Slovenska Matica“ med Prevodi iz svetovne književnosti. 302 str. — Slovenci smo, hvala Bogu, doživeli čas, ko se po pametnem potu kulturnega in gospodarskega dela bližamo Srbohrvatom. V tem znamenju pozdravljamo vsako delo, ki nas vodi do medsebojne zveze; in da je prof. Peruškova prireditev Gorskega venca, ki nas seznanja z mišljenjem in življenjem črnogorskega ljudstva, zopet nov pripomoček do tega namena, ne bo nihče dvomil. Ali dvomiti moramo v tem, da bi bil način književne zveze mogoč tako, kakor si ga misli prireditelj te knjige, o čemer več v nadaljnjem. Pri oceni imenovane knjige moramo ločiti dvoje, vvod k pesnitvi in prestavo pesnitve same. Vvod bo vsakemu všeč, ker nam podaja cel popis Črne gore, v zemlje-

pisni in zgodovinski podobi, tako da more dobiti slovensko občinstvo vsaj najpotrebnejšo vednost o tej zemlji. Očitati bi se moglo, da podaja vvod preobširno srbsko zgodovino, ker ne spada pod namen te knjige; ali ne škoduje prav nič, ker slov. občinstvo tako nima veliko prilike, da se seznanja sè Srbi. Ne moremo pa izreči take pohvale o prireditvi prestave same. Pred vsem moramo povedati, da smo se čudili, da umeva prof. Perušek zblíževanje obeh narodov v taki obliki, da se odloči s prestavo seznanjati naš narod sè srbohrvaškim. Ali smo tako za gorami, da se bomo samo po prestavah umeli? Če bi bila jezika tako različna in tuja eden drugemu, bi bilo malo upanja, da se kedaj zvežeta. Toda v resnici nista oba naroda nikjer drugod tako blizu, kakor, žal, ravno v jeziku! Kakšna gospodarska in kulturna zveza bi bila pri tej sorodnosti jezika že lahko dosežena! Zato nas prestava iz enega jezika v drugega bolj oddaljuje nego bliža. Brez strahu bomo umeli vsako srbohrvaško delo v originalu, samo da se izda z dobrimi razlagami in objasnili. Toda ker leži prestava že pred nami, se bomo le vprašali, koliko vstreza zahtevam dobre prestave. Prof. Perušek se je trudil, da bi prestavil delo od besede do besede, da bi ohranil tako vse njegove posebnosti. Kjer se oba jezika vjemata, je bilo to lahko delo; ali kjer gresta jezika narazen, je treba računati s posebnostmi jezika, v katerega se prestavlja, na kar pa je prestavljačev jako malo pazil; puščal je vse polno besed, izrazov in celih stavkov neprestavljenih, tako da bi bil že iz tega razloga pametneje ravnal, ako bi se ne bil lotil prestave, ter rajši vse pustil v originalu, ter razložil pod črto posebnosti srbohrvaškega jezika. Primerjajmo vsaj nekaj vrstic, da dokažem resnico svoje trditve:

Original:

Nek se ovaj vijek gordi nad svijema vijekovima!
on će era biti strašna ljudskijema koljenima;
u nj se osam blizanacah u jedan mah iznjihase
iz kolijevke Belonine i na zemlji pokazase.

Peruškov prevod:

Naj se le ta vek ponaša mimo vsake druge dobe!
on bo ljudskim pokolenjem doba groze in tegobe;
v njem se osem blizancev je v jédnem mahu iznjihalo
iz Belonine zibéli in na zemlji pokazalo.

Ali:

no lomite munar i džamiju,
pa badnjake srpske nalagajte
i šarajte uskrsova jaja (13 izd., 48.)

Peruškov pr., str. 176:

razdrobite džamijo in munar,
na badnjake srbske nalagajte,
šarajte si pisanice vskršne.

Ali:

uzbluti se mozak u tikvini,
podjetinji čelo namrščeno;
grdne jame nagrdile lice,
mutne oči utekle u glavu
smrt se gadno ispod čela smije (str. 54.)

Peruškov pr., str. 183:

v stari buči se vzblutě mozgani,
podetinji čelo namrščeno,
grde jame nagrdijo lice
vpalo motno je oko pod čelo,
smrt se gadno izpod čela smeje.

Več ni mogoče navajati na tem mestu, ker se lahko vsak že iz samega slovenskega besedila prepriča, da prestava in vsa knjiga kar mrgoli srbohrvaških posebnosti.

Treba pa je povdariti, da ima prof. Perušek poseben namen pri takem prestavljanju, namreč pritegniti slovenščino kolikor se da tesno k srbohrvaščini, da bi se menda na ta način dosegla zveza v jezičnem oziru! Res najkrajša pot, a po tem tudi vredna! To se ne pravi slovenščino vezati sè srbohrvaščino, temuč slovenščino vbijati! V jezičnem, povdarjam v jezičnem, oziru ni zveza drugači mogoča nego da se Srbohrvatje nauče malo slovenskih besed in Slovenci malo srbohrvaških, da morejo brati eden drugega dela, pišejo pa vsak svoj jezik, ter da — vsaj Slovenci, ki radi kaj žrtvujemo — gremo tam skupaj, kjer je skupnost v jeziku na kak način mogoča in opravičena! Take mešanice, kakor jo hoče prof. Perušek, ni mogoče sprejeti!

IZ JUBILEJSKEGA SPREVODA:
GORENJSKI COKLJAR PASTIR Z BISAGO

Še nekaj! Ako je prof. Perušek že skozinskozi vse verno jemal iz srbohrvaškega izvornika, naj bi bil tudi besedo Bog pridržal z veliko začetnico, kakor jo ima izvornik. S tem, ker jo je proti splošni navadi pisal s malo, ni pokazal veliko pameti; veliko več bi je bil, ako bi bil znal prav pisati viteški (ne pa vitežki), težko (ne pa teško), slov (ne pa selov), zbrisi veje (ne pa briši vejico) i. t. d., da ne omenjam drugih naglavnih napak. A. Breznik.

O šolski reformi. Spisal dr. Dragotin Lončar, profesor na mestni realki v Idriji. Ponatisk iz „Učiteljskega Tovariša“. V Ljubljani, 1908. 80. 5. 63. Cena 40 h + 10.

Šolsko vprašanje je vedno aktualno: kakršna šola, taka bodočnost; čigar je šola, tistega je prihodnost. To vprašanje je pa važno baš sedaj, ker je naše naučno ministrstvo z reformno enketo in z zadnjim reformnim odlokom priznalo, da se povsem ne motijo odlični pedagogi in izkušeni praktični vzgojitelji, ki so po shodih in listih zahtevali, naj se reformira naše